

■ Kamran İMRANOĞLU (ƏLİYEV)

- Mən indi sizin gələcəyiniz haqqında, sizin və bacılarının taleyi barədə düşünürəm. Düşündükcə də özümü narahat hiss eləyirəm. Elə bil, dünya başıma fırlanır. Bilirsən niyə, nə üçün? Mənim özümə də çox qaralıqdır ki, bir neçə ildən sonra sizin dolanışığınız necə olacaq? Özünüze bir iş tapa biləcəksinizmi, adam balası kimi yaşayacaqsınızımı, yoxsa, yox? Sənə də, anana da, bacılarına da yaxşı bəllidir ki, başqaları kimi sizin

yaxşıca qazanacaqlar. Bəs sonra nə oldu? Bizimkiler onlardan öyrənən kimi türklərə "xudahafiz" dedilər. Özləri elə binalar tikdilər ki, türkləri əməlli-başlı mat qoydular. Ona görə həmişə deyirəm ki, biz istedadlı millətik. Bilirsən, nə fikirləşirəm? Fikirləşirəm ki, aldığın ixtisasdan o qədər də gözüm su içmir. Gəl sənə şeir yazmağı öyrədim, bəlkə, onunla gələcəkdə bir şey qazana bildin. Bilirsən, bir vaxtlar şeirlə nə pul qazanırdılar!? Şeirin hər misrasına bir manatdan üç manata qədər qonorat verirdilər. Bu da xeyli pul eyləyirdi. Əslində, sərbəst şeir də elə bunun hesabına yaranmışdı. Hətta çap olunan bir kitabın pulu ilə gizlin-gizlin ya şəhərdə təzə ev almaq olardı, ya da kənddə ikimərtəbəli mülk tikmək mümkün idi.

Həə, bu şeir yazmaq məsələsi ciddi məsələdir. Bax, əvvəlcə səndən soruşum, Aşıq Ələsgərin şeirlərindən bilirsən? Heç bir-iki misrası yadında qalıb? Məsələn:

*Çərşənbə günündə çeşmə başında,
Gözüm bir alagöz xanıma düşdü.*

Niyə çərşənbə günündə? Məgər başqa gün olmaz? Götürək elə cümə gününü, müqəddəs gündür. Doğrudur, "çərşənbə" yerinə "cümə" sözünü yazsaq bir heca çatışmıyacaq. Onda elə "bir" sözünü də onun əvvəlinə

poçtalyon". Öz aramızdır, əməlli-başlı şeirdi haa! Bizim ədəbiyyat müəllimimiz onu əzbərdən söyləyirdi, hələ bizə də əzbərlətmişdi. Bilirsən, mənim ədəbiyyat müəllimim necə savadlı idi? Allah rəhmət eləsin! Biz inşa-nı kitab-dəftərə baxmadan özümüz yazardıq. Bir dəfə yoxlama işində bir sözü səhv yazmışdım, cəzalandırmaq üçün məni yazı taxtasının qarşısına çıxartdı və yazı taxtası dolana qədər həmin sözü təkrar-təkrar mənə yazdırdı. Çox əvvəllərin söhbətidi, səhər-səhər televizorda jurnalist qız menden müsahibə götürürdü və verilmiş canlı yayımlarıydı. Tamaşaçılardan biri mənə sual verdi ki, bəs sən orta məktəb müəllimlərini necə qiymətləndirirsən? Mən də tərəddüd etmədən cavab verdim ki, mənim orta məktəb müəllimlərim əsl kənd professorları idilər. Bir neçə gün sonra mənimlə bir yerdə işləyən və onun qonşuluğunda yaşayan cavan oğlan mənə xəbər gətirdi ki, sənin sözlərini eşidən ədəbiyyat müəllimi deyib ki, bundan sonra ölsəm də, bu dünyadan heç bir umacağım yoxdur. Doğrudur, bir neçə ay sonra ədəbiyyat müəllimim rəhmətə getdi. Amma rahat getdi. Həə, sözü çox uzatmayıb yenə qayıdım "Ana və poçtalyon" şeirinə. Şeirdə belə bir misra var:

Dörd ay vardı ananın gözləri yol çəkirdi,

Bu, yaxşı olar, dəyərlər ki, kişinin oğlu serial şeirlər yazır, potensialı çox güclüdür.

Həə, birinci məsələ bitdi. İkinci əsas məsələ qəfiyə tapmaq məsələsidir. Yəni ki, qəfiyələri mövzuya uyğun müəyyənləşdirməlisən. Bu da çox asandır, belə ki, qəfiyə tapmaq məsələsində lüğətdən istifadə edərsən. Mənim sözümə gülme, çoxları bu üsuldan istifadə edirlər, yəni əvvəlcə bəndlərin qəfiyələrini düzürlər, sonra başlayırlar quraşdırmağa. Odu eey, bir tanışımız var, yazdıqları elə belə şeirlərdir. Amma di gəl ki, bunu ona başa salmaq olmur. Həmişə də deyir ki, mənim şeirlərimdən bir məqalə yaz, mən də deyə bilmirəm ki, axı, sənin şeirlərindən necə yazım, hamısı elə bil inkubatorlardan çıxıb. Xülasə, sözü çox uzatmıyaq, qəfiyə mühüm şərtdir. Həə, qaldı üçüncü, üçüncü ondan ibarətdir ki, gərək sənin bir misra lap güclü ola. Yəni ki, axırncı bənddə güclü bir fikir deyərsən. Bu da asandır, onun fikrini çox çəkmə. Şeiri yazıb qurtarandan sonra gördün ki, güclü misra hansı bənddədirsə, həmin bəndi axıra salarsan. Vəssalam-şüttamam.

Yenə fasilə yarandı. Heç biri dinib danışmadı. Həə öz ürəyində nəşə düşünürdü. O, birdən yenə qızıxdı:

- Həə, gəl indi mövzunu müəyyənləşdirək. Elə payızdan yazaq. Yadımdan çıxarmış bir şey də deyim ki, şeir yazanda həmişə siyasətdən uzaq ol. Ədəbiyyatı siyasətə qarışdırmaq olmaz. Yazıcıdan da siyasətçi çıxmaz. Biri var idi eey, həmişə kəndlərdən yazırdı, siyasətçi olmaq istəyəndə bütün qazandıqlarını itirdi. Ona bir deyən olmadı ki, a bala, siyasət sənin işin deyil, get, yazı-nı yaz.

Həə, payızdan yazmaq üçün əvvəlcə payızın əlamətlərinə uyğun sözləri seçib onların qəfiyələrini tapmaq lazımdır. Yaxşı bilirsən ki, payızın birinci əlaməti yarpaqların saralmasıdır. Onda "yarpaq" sözünə qəfiyələr tapılmalıdır. Yarpaq, yaraq, qıraq, araq, yox-yox "araq" lazım deyil, quraq, qalaq!..

*Ağır nəfəs alır saralmış yarpaq,
Yerdəki xəzəllər qalaqbaqalaq,
Heç yərə getməyək, gəl burda qalaq,
Payızın xətrinə, sənin xətrinə.*

Görürsən, şeirdə "qalaq" sözünü həm isim kimi, həm də feil kimi işlətdik. Əslində, bayaq onu isim kimi nəzərdə tutmuşduq. Üçüncü misrada "qalaq" sözünün feil kimi işlənməsi artıq istedadın nəticəsidir və yazı onunla xeyli tanınacaqdır.

Payızın başqa bir əlaməti havaların soyumasıdır. Onda "soyuq" sözünə qəfiyə tapmalıyıq. Soyuq, oyuq, ayıq, qayıq, sayıq, dayaq. Buradan üç sözü götürək: soyuq, oyuq, dayaq.

*Gizlicə-gizlicə dolaşır soyuq,
Quşlara yuvadır hər kiçik oyuq,
Uşuyan otlara gəl duraq dayaq,
Payızın xətrinə, sənin xətrinə.*

Görürsən, nə gözəl alındı. Şeirdə payız təbiəti əməlli-başlı hiss edilir.

İndi məsələ burasındadır ki, bu bəndlərdə payız bir soyuq fəsil kimi yaddaşıla köçür. Ona görə də çalışmaq lazımdır ki, şeirə bir az hərəkət gəlsin və şeiri oxuyan oxucu üşüməsin. Həm də həmin bənddə soyuqla istinin təzadı yaranacaq ki, belə bir məqam poeziya baxımından xeyli cəlbedici olacaqdır. Bu məsələlər üçün də yeni qəfiyələr tapmaq lazımdır. Şeiri doğrultmaqla qurtarmaq "nəfəs" sözündən istifadə etmək olar. Nəfəs, həvəs, bəs, səs, əs - yox-yox, "əs" olmaz, o, soyuqluq gətirir.

*Uzaqdan kükrəyir alovlu bir bəs,
Qəlbimi bürüyür isti bir nəfəs.
İçimdə göyərir təzə bir həvəs,
Payızın xətrinə, sənin xətrinə.*

Bəh-bəh-bəh! Məktəbdə öyrəndiyin şeirlərin hansından pisdür? Onların birini əzbər deyə bilərsənmi? Hər-halda sənin əzbər bildiyin şeir olmaz, onda elə bunu əzbərləsen bəsindir. Məclislərdə sənə danışmaq üçün söz versələr, bu şeiri ucadan de, qoy əl çalsınlar.

Bir də yadıma düşdü, sən özünə bir təxəllüs də götürməlisən, təxəllüssüz şair olmaz. Dağla bağlı yaxşı təxəllüslər var. Məsələn, Dağbəyi, Dağdələn, Dağyunus. Amma bizim kənddə dağ yoxdu, ona görə də çayla bağlı təxəllüs götür. Arazçaylı, Kürçaylı, Qudyalçaylı kimi təxəllüslər bizdə moddur. Həm də hər kənddə çay olduğu üçün oxucular çaya öyrəşiblər, ona görə də sənin şeirlərini görrən kimi oxuyacaqlar və sən də məşhurlaşacaqsan. Bizim kəndin aşağısında sısqə bir çay axır, adı da Dərəçaydır. Nə olar ki, suyu azdı, vaxtilə çox gur axıb. Qorxma, elə onu özünə təxəllüs götür: Dərəçaylı. Ha-ha-ha! Necə də yaraşır!

Onu yenə də öskürək tutdu...

12.08.2018

ŞEİR DƏRSİ

hekayə

üçün ev, torpaq, obyekt, maşın, nə bilim, nələr, nələr düzəldə bilməmişəm. Həmişə fikirləşmişəm ki, ağılsız oğul neynəyir ata malını, onsuz da vurub dağıdacaq, kül eyləyəcək; ağılsız oğul neynəyir ata malını, onsuz da diribaşlığı ilə özü qazanacaq, hələ başqalarına da əl tutacaq. Məndən bu dünyada sizə heç nə qalmasa da, bir təsəllim var, təsəllim odur ki, adınızı mən qoymuşam. Siz də həmişə adınıza layiq olmusunuz və olacaqsınız. Bilirəm ki, bu adlar hərdən də olsa, məni sizə xatırladacaq. Doğrudur, universitet qurtarmısan, onu da bilirəm ki, çox yaxşı oxumusan, əlaçı olmusan. Sən qırmızı diplom alıb evə gələndə sevincimin həddi-hüdudu yox idi. Bu cür sevinməyim bir də özüm universiteti qurtarıb qırmızı diplom alanda olmuşdu. Yadıma gəlir, bir dəfə sənin riyaziyyat müəlliminlə rastlaşmışdım, əvvəl hal-əhval tutduq, sonra keçmiş günləri xatırladıq. Bir vaxtlar o da mənimlə eyni universitetdə oxumuşdu, amma fakültələrimiz ayrı idi. Səndən danışanda çox böyük razılıq hissi ilə üz-gözü güldürdü. Deyirdi ki, oğlunuzun tayı-bərabəri yoxdu, nadir uşaqlardandır. Riyaziyyatı çox gözəl bilir, yaxşı başı var. Mən də fərsət tapıb gileyləndim ki, indi uşaqları əvvəlki kimi öyrətmirlər, biz məktəbdə oxuyanda müəllimlərimiz dəridən-qabıqdan çıxırdılar. İndi isə çoxları testlərin cavabını əzbərləyib yola salırlar. Hansı uşaqdan soruşuram ki, *II* nəyə bərabərdir, onların eksəriyyəti *II*-nin qiymətini söyləyirlər, deyirlər ki, 3,14-dür. Bir də sual verirəm ki, *II* nəyi bildirir, heç kəsədən cavab gəlmir. Ay balam, çevrənin uzunluğunun diametrisə nisbətini demək və bunu uşağa öyrətmək yeni o qədər çətinidir? Bax, onda bilirəm ki, müəllimlərin çox da dərinə getmək fikirləri yoxdur. Həə, riyaziyyat müəllimin bir də onu dedi ki, oğlun savadına görə həyatda yaxşı yer tutacaq, yaxşı mövqə qazanacaq. Kaş Allah bu sözləri həmin müəllimin ağzından eşidəydی.

Bu vaxt onu möhkəm öskürək tutdu. Oğlu yerindən qalxıb su ilə dolu stəkani ona uzatdı ki, bir az içib rahatlınsın. Amma nə qədər elədi, suyu içmədi. Elə bil adət olmuşdu ki, bildirdi ki, bir azdan sakitləşəcək. Belə də oldu. Sakitləşəndən sonra söhbətinə aram-aram davam elədi:

- Oğul bala, bilirsən, həyatda mövqə tutmaq çox çətinidir. Eşitmişdim, dayın oğlu deyirdi ki, mən İqtisad Universitetinin qurtarıb biznesmen olacağam. İqtisad Universitetini qurtarmaqla adam elə o deqiqə biznesmen olmur ki!? Dayın oğlu fikirləşir ki, kimşə gətirib ona pul verəcək, o da həmin pullarla həm özü üçün, həm də pulun sahibi üçün qazanacaq. Ay-hay! Pulu olan onu getirib sənə niyə verir? Elə öz puluyla özü qazanar da. Sənin yadına gəlməz, onda sən uşaq idin. Türkiyədən ustalar gəlib Bakıda novostroyka tikirdilər. Özü də ilk novostroykaların harada olduğunu bilməmiş olmazsan? Teleteatrın yanında üzü yuxarı sırayla düzülen evləri deyirəm. Sonra bir neçəsini də 8-ci mikrorayonda ucaltdılar. Özləri də xəyal eyləyirdilər ki, Bakıdakı bütün novostroykaları bunlar tikəcək,

əlavə edərsən, əməlli-başlı misra alınar: "Bir cümə günündə çeşmə başında". Hecəsi da, bölgüsü də tam yerindədir. Həə, necədir? Allah sənə rəhmət eləsin, ay Aşıq! Misralarını necə söküb-tökürük eey!

Amma məsələ burasındadır ki, "çeşmə" sözünə "çərşənbə" sözü daha çox yaraşır, çünki hər ikisi eyni hərfli başlayır və assosiasiya yaradır. Necə ki "Boyu uzun Burla xatun", yaxud "Sarı donlu Selcan xatun". İndi Aşıq Ələsgərin məhəbbətinin sirrini başa düşdün? Yəqin bilirsən, özü də demirsən. Belə şeyləri səndən soruşanda, qorxma, ürəkli ol, utanmadan, çəkinmədən de, danış! Bilirsən niyə? Ona görə ki, bizim əsas dərdimiz elə məhəbbət dəridir.

*Söhrab Tahir isə belə yazır:
İki bölünməkdən elə qorxmuşam,
Çöpü də ikiye bölə bilmərəm.*

Niyə çöpü? Niyə ağacı, budağı, yarpağı, kağızı yox!? Əslində, bu sözləri də işlətmək olardı, amma şair "çöp" sözünə üstünlük verib. Birincisi, çöp kiçik olduğuna görə onu seçib, yeni demək istəyir ki, ən kiçik olanı da yarıya bölə bilmərəm. Şair bu kiçiklik anlamı ilə təzad yaradıb dərdin böyüklüyünü ifadə etməyə nail olub. Amma ikinci bir cəhət də var, bu da ondan ibarətdir ki, "çöpü" sözündəki saillər incədir və həmin misrada olan bütün saillər incədir. Bununla da şair ciddi bir harmoniya yaradıb. Həə, necədi sənin üçün? Oğul-bala onu da yadında saxla ki, hər adam bunları bilməz. Bunları sənin gələcəyin üçün öyrədərəm, sonralar mənə rəhmət oxuyacaqsan.

Atanı bir dəli gülmək tutdu, öz-özünə gülməyə başladı. Güldü-güldü və oğluna baxıb dilləndi:

- Allah, sənə rəhmət eləsin, a Söhrab Tahir! Bəlkə, bu, heç onun ağlına da gəlməyib, amma neynək, indi boynuna qoyarq.

Qoy birini də deyim, sonra keçək məsələnin o biri tərəfinə. Süleyman Rüstəmin müharibə dövründə yazdığı bir şeiri var: "Ana və